

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Меглена Иванова Златкова,

катедра „Етнология“, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата
Докторска програма: Социална антропология

Автор: Петя Атанасова Петрова-Ангелова

Тема: ИНСТИТУЦИИ И РОМИ: ФОРМИ НА ПОСРЕДНИЧЕСТВО (ПО ПРИМЕРА НА РАЙОН „ИЗТОЧЕН” ГР. ПЛОВДИВ)

Научен ръководител: доц. д-р Меглена Иванова Златкова, катедра „Етнология“, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

В началото на становището си като научен ръководител бих искала да кажа, че имах възможността да работя с Петя Петрова-Ангелова от началото на следването ѝ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Петя беше една от най-активните студенти от първия випуск на специалността „Социална антропология“ в Пловдивския университет, сред първите дипломирани магистри по „Социална медиация и комуникация“ и редовен докторант в докторската програма „Социална антропология“. И в трите степени на обучение Петя Петрова-Ангелова не само участваше в задължителните задачи от университетското ѝ обучение, но и се разви като изследовател със собствени идеи и разработки, които представяше на студентски научни форуми и в публикации. Като докторант тя подходи сериозно и отговорно към избраната от нея проблематика и смело навлезе в едно поле на изследване на формите на посредничество между институциите и ромите, което е доста дискутирано в публичното пространство, но смее да твърдя недостатъчно изследвано от български социални учени.

2. Актуалност на тематиката

Пиша това становище в контекста на 2020 година, белязана и от въздействието на COVID-19, и от поредния обществен дебат и протести, в които се изострят проблемите в отношенията между държавните институции и гражданите и се търсят форми на диалог и посредничество. Именно в тези ситуации на криза се изостря и нуждата от експертно знание и медиация в човешките взаимодействия. Дисертационният труд на Петя Петрова-Ангелова, се занимава в детайли с този проблем, към който докторантката подхожда като антрополог, изследвайки го чрез пряко и косвено наблюдение и работа в институцията „Социално подпомагане“. Самата тя в целия изследователски процес саморефлексивно и осъзнато дефинира границите между, от една страна, изследовател и събеседници, а от друга страна, изследовател и служител в институция. Този баланс не винаги е лесен, но Петя Петрова-Ангелова инструментализира позицията си и тя е част от цялостната ѝ изследователска стратегия. Тематиката е актуална не само в научен план, но и в полето на приложните резултати от антропологичните изследвания, а именно – подобряване на диалога между институции и граждани в специфични територии. Такива територии могат да са градските райони, с хетерогенни пространства и начини на обитаване, различни етнически общности с културни специфики, социални и културни отношения, но и отношения към пространственото дефиниране на границата между „свои“ и „чужди“. Към тази

антропологическа „пъстрота“, институциите прилагат унифицирани правила и норми и много често има нужда от медиация и посредничество, за което техните служители не са подготвени. От тази гледна точка, малко предварително, ще изкажа становището си, че дисертационният труд на Петя Петрова-Ангелова има приносен характер и с оглед на приложимостта на изводите ѝ за съставяне на политики, практики и обучение, както на служителите в институциите, така и на медиаторите, в т.ч. здравни медиатори, младежки медиатори, ромски медиатори и др.

3. Познаване на проблема

Конкретната изследователска проблематика за формите на посредничество, разработена в дисертационния труд предполага използването на различни подходи – изследване на институции и изследване на роми, градски изследвания, изследвания на посредничество и медиация, но също така и нормативната база, свързана със законите в областта на социалното подпомагане, семейството, медиацията и др. Петя Петрова-Ангелова умело използва антроположки и социологически теории за институциите, в т.ч. и семейството (Макс Вебер, Мери Дъглас, Ървинг Гофман, Пиер Бурдийо и др.), посредничеството (Ричли Крейпо) и успява да изгради собствена теоретична рамка, която прилага при анализ на теренните си данни с удържане на различните подходи към двете гледни точки и взаимодействието между граждани и институциите. От самото начало на работата по дисертационното ѝ изследване дискутирахме между нас, а и в разширените обсъжданията с катедрата по етнология, понятието „роми“ като част от академичния дискурс и различните употреби в различни публични и всекидневни дискурси. В дисертационния труд употребата му е добре обоснована от докторантката като чрез прегледа на литературата по въпроса са набелязани подходи към вътрешната и външната гледна точка към общностите, като и ролята на медиаторите за преодоляване на различията и избягване на конфликти от конструирането на различни типове алтер- и его- идентичности (Майя Грекова, Алексей Пампоров, Йосиф Нунев, Румян Сечков, Елена Марушыкова и Веселин Попов и др.). От тази гледна точка, смятам, че докторантката коректно и прецизно обосновава своя подход към тази хетерогенна общност, а именно, през градското пространство и териториално подразделението на определена държавна институция.

4. Методика на изследването

Методологията на дисертационното изследване следва дизайна на изследване на случай. Самата тя стана служител на Дирекция „Социално подпомагане“ в град Пловдив и работеше в район „Източен“ като изследователската ѝ теренна работа продължи и след напускането на работа. Петя Петрова-Ангелова спази етичните норми на антрополога, както и етичните норми на служител на институцията и проведе много сериозно и задълбочено етнографско изследване. Докторантката подходи етично и саморефлексивно и при анализа и интерпретацията на данните като анонимизира събеседниците си и получи съгласие от тях за използване на наблюденията си в дисертационен труд и научни публикации. Методите на изследване са съобразени с неговите задачи и въпроси, и са подходящо съчетание от теренни методи и методи на анализ и интерпретация на данните.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд „Институции и роми: форми на посредничество (по примера на район „Източен“ гр. Пловдив)“ е с общ обем 297 страници, от които основен текст (благодарности, увод, четири глави, заключение и библиография) – 275 страници и приложения. Цитираната библиография включва 133 заглавия на български и английски език, 16 документа на български и английски език, периодика и интенрен източници.

Структурата на дисертационния труд е съобразена с конкретните цели и задачи на изследването и представя последователно както етапите на изследване, така и различните аналитични подходи към проблематиката и синтез и обобщения и изводи. Още веднъж ще подчертая, че идентифицирането на социалния проблем, формулирането на проблематиката на дисертацията, теренното изследване и анализа и интерпретацията са самостоятелна разработка на докторантката и дисертацията ѝ има приносен характер в българската антроположка наука. В този смисъл бих определила като приносно към антропологичната проблематика за посредничеството и институциите цялостното теренно изследване и анализ, картографиране на социалните и културните пространства на това взаимодействие, социалните актьори, формите на взаимодействие, стратегиите на двойна игра и дарообмени и изводите и обобщенията, които очертават както пространството, така и социалните актьори.

В увода и първа глава „Методологическа обосновка и работа на терен“ се поставя научният проблем, определят се целите и задачите, подходът, очертава се теоретичната рамка, методологията и мястото на антрополога в изследването. На пръв поглед малко „нетрадиционното“ за дисертационния труд начало дава възможност Петя Петрова-Ангелова да аргументира не само границите и очертанията на полето на изследване, но и да проблематизира позицията на антрополога и методите му на изследване, когато работи в институция и когато прави теренно изследване извън тази „роля“. За да очертае контекста на полето като обективна структура, дисертацията се разгръща в кратка история и анализ на нормативната рамка на институцията „Социално подпомагане“ във втора глава „Държавната институция“. Полето на изследване се предифинира отново, но вече като взаимодействие в третата глава „Роми и институции“, в която се очертават и дефинират формалните и неформалните институции чрез техните посредническите позиции и функции, за да се стигне до анализ на това взаимодействие в четвърта глава „Посредничество и посредници: форми и социални роли“. Бих отбелязала, че за разработването и написването на дисертацията си Петя Петрова-Ангелова като антрополог се учи и говори на „няколко (теоретични и институционални) езика“, които се удържат и като нива на анализ. Адмирация заслужава умението ѝ да навлиза в различните светове на социални и културни взаимодействия с антропологично любопитство, да се „отстранява“ от терена с аналитична безпристрастност и да предлага много интересни и детайлни етнографски описания и анализи на комуникативни ситуации на посредничество, за да очертае пъстрата и хетерогенна картина на човешките взаимодействия в едно специфично пространство, но чрез тях да покаже и формите и структурите на взаимоотношенията между гражданите и институциите.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Публикациите и участието в научни форуми на Петя Петрова-Ангелова систематично и последователно отразяват изследователските етапи на нейното развитие и дисертационното ѝ изследване и са достатъчен брой (три) статии в научни сборници.

7. Автореферат

Авторефератът коректно отразява съдържанието на дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Вече имах възможност на няколко пъти да подчертая приносния характер на работата на Петя Петрова-Ангелова, съгласна съм и с формулираните приноси в автореферата ѝ. Препоръчвам текста ѝ да бъде публикуван като научна монография, но и като статии и позиции, които да достигнат и до по-широка публика. Смятам че би било много полезно да се използват и от специалистите, които работят в пространства с етнически и религиозно хетерогенни обитатели и в които има нужда от по-голямо внимание и интеркултурна чувствителност при диалога между граждани и институции.

Заклучение: Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Философско-историческия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Петя Петрова-Ангелова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Социална антропология като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено в дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на Петя Атанасова Петрова-Ангелова в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата докторска програма Социална антропология.

4. 09.2020 г.

Изготвил становището:

Гр. Пловдив

(доц. д-р Меглена Златкова)